

5. MONEY, FINANCE AND CREDIT

Dibrova E.L.

postgraduate

Odessa National Economic University, Ukraine

INCOME INDIVIDUALS: THEORETICAL ASPECTS

Діброва О.Л.

здобувач

Одеський національний економічний університет, Україна

ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

The article analyzes the different approaches to the definition of income in the economic literature and tax legislation of Ukraine. Based on the analysis identified key attributes of income proposed to determine the author's vision of the definition.

Keywords: *income, money, property, assets, personal income, taxation.*

В статті проаналізовано різні підходи до визначення сутності доходу в економічній літературі і податковому законодавстві України. На основі проведеного аналізу виявлено ключові ознаки доходу та запропоновано авторське бачення даної дефініції.

Ключові слова: *дохід, кошти, майно, активи, доходи фізичних осіб, оподаткування.*

Дохід виступає однією з найбільш важливих категорій економічної системи. В економічній літературі відсутнє єдине узгоджене визначення доходу, однак значна кількість наукових здобутків вітчизняних та зарубіжних науковців свідчить про вагомість та багатогранність даної дефініції.

Серед сучасних науковців, які здійснюють дослідження щодо сутності доходів варто відзначити К.В. Кощенко, В.М. Опаріна, Г.А. Оганяна, С.М. Панчишина, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев, М.І. Савлука.

Метою статті є аналіз різних підходів щодо визначення сутності доходів та доходів фізичних осіб зокрема, в економічній літературі і податковому законодавстві України й формування авторського бачення стосовно розуміння даної дефініції.

В умовах ринкового розвитку економіки роль доходів фізичних осіб зростає, оскільки розширюються можливості та джерела їх отримання, до того ж доходи виступають одним із вагомих об'єктів оподаткування.

В економічній теорії дохід розглядається науковцями у широкому та вузькому значенні. В праці «Економікс» вчені Макконнелл К.Р. і Брю С.Л. розглядають дохід у широкому значенні як грошові та натуральні надходження до суб'єктів господарського життя, а в вузькому значенні як потік грошових надходжень в одиницю часу [1].

Професор К. Швабій у монографії «Оподаткування доходів населення: проблеми науки і практики» зазначає, що дохід також можна тлумачити як потік та (або) запас. Потік, трактується автором як сукупність корисності, що створюється або використовується протягом одиниці часу, запас – як кількість товарів, послуг, праці, грошей, які існують у даний момент [2, с.20].

Виходячи з фундаментальної сутності доходу, важко погодитись із такою думкою і пропонується розмежовувати поняття «дохід», яке передбачає приплив грошей або матеріальних цінностей, та «багатства», яке втілюється у запасах активів. З точки зору оподаткування, «потік» або «приплив» виступає об'єктом «прибуткового» оподаткування, а «запас» - майнового.

Такі вчені як Г.А. Оганян, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев трактують доходи як загальну суму грошей [3, с. 184-185], Ю.П. Савченко – як сукупність надходжень у грошовій та натуральній формах [4, с.48].

Ряд вчених при визначенні сутності доходів акцентують увагу на джерелах формування доходів: В.М. Опарін визначає доходи як грошові чи інші надходження, які окремі суб'єкти отримують від виробничої діяльності у вигляді доданої ними вартості, чи від продажу майна, майнових прав, прав інтелектуальної власності тощо, чи у процесі

перерозподілу вартості створеного у суспільстві валового внутрішнього продукту [5, с. 132], Панчишин С.М. визначає дохід як потік зарплати, відсотків, дивідендів та інших грошових надходжень [6, с. 552].

Дослідники Н.А. Азріліян, Б.А. Райзберг у визначенні доходу як грошових коштів або матеріальних цінностей, отриманих державою, фізичною чи юридичною особою в результаті будь-якої діяльності за певний період часу, акцентують увагу на тому, що в залежності від суб'єктів привласнення доходи можуть виступати доходами держави, організацій, населення [7,8].

В економічній літературі має місце велика кількість різноманітних трактувань поняття «дохід». Майже всі визначення зводяться до розуміння доходу як грошових і матеріальних цінностей, але у кожному з них підкреслюється певна ознака доходу з деталізацією форм, джерел отримання та суб'єктів привласнення.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови наводиться деталізоване визначення: «Доходи – це гроші або матеріальні цінності одержувані державою, юридичною та фізичною особою внаслідок виробничої, комерційної, посередницької або іншої діяльності за певний термін» [9, с. 324]. Перевагою даного визначення є конкретизація форм доходів, джерел їх отримання в залежності від видів діяльності та суб'єктів отримання.

Вчені Є. П. Качан, Г. Т. Завіновська, В. Я. Брич, О. П. Дяків у своїх наукових працях підкреслюють безпосереднє призначення доходів, визначаючи їх як суму грошових коштів і матеріальних благ, одержаних за певний проміжок часу у натуральному вигляді для підтримання фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини [10, с. 166]. Науковці М.Г. Назаров, Г.Ф. Горбей, Г.Д. Кулагіна, Б.Т. Рябушкін розуміють під «доходом» ресурси у грошовому і натуральному вираженні, які можуть бути використані на задоволення особистих потреб, сплату податкових та інших обов'язкових і добровільних платежів, заощадження [11, с. 588]. Тієї ж думки дотримуються П. В. Савченко, Ю. П. Кокін, які зосереджують увагу на доходи як сукупності надходжень у грошовій та натуральній формах за визначений проміжок часу, використовуваних фізичними особами з метою споживання і накопичення [12, с. 48].

Спільною характерною ознакою наведених визначень є форма доходу – грошова або матеріальна та визначений час його отримання. Безперечно, основна частина доходів має грошову форму, а такі надходження як виграші, спадщина, призи, дивіденди можуть виступати в матеріальній формі, однак вони розглядаються як доходи при первинному надходженні, а при подальшому використанні – виступають у якості майна.

Вичерпним, на нашу думку є визначення доходу наведене у економічному тлумачному словнику в частині понятійної бази законодавства України під ред. К. Д. Гордієнко, де автором дохід визначається як сума будь-яких коштів, вартість матеріального й нематеріального майна, інших активів, що мають вартість, у т.ч. цінних паперів або деривативів, одержаних платником податку у власність або нарахованих на його користь, чи набутих незаконним шляхом протягом відповідного звітного періоду з різних джерел як на території України, так і за її межами [13, с. 85].

Слід зазначити, що саме в такій редакції вперше було викладено поняття «доходи» в податковому законодавстві України, а саме в Законі України від 22.05.03 №889-IV «Про податок з доходів фізичних осіб» [14].

З прийняттям Податкового Кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI було запроваджено визначення доходів як загальної суми доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі у виключній (морській) економічній зоні, так і за їх межами. Доцільно зазначити, що дане визначення доходів виступало узагальненим терміном податкової системи, в ньому окреслено види діяльності, форми виплати чи нарахування доходів, а також джерела їх походження, але зовсім не розкрито сутність доходів [15]. Згодом, Законом України «Про внесення змін Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової

реформи» від 28.12.2014 р. № 71-VIII [16] дане визначення було скасовано, а отже визначення доходів у вітчизняному податковому законодавстві і до сьогодні відсутнє.

Враховуючи, що визначення доходів виступає основою понятійно-категоріального апарату системи оподаткування взагалі і системи оподаткування доходів фізичних осіб у тому числі та з метою уникнення колізії щодо даної дефініції, пропонуємо під терміном «доходи» розуміти - кошти, вартість матеріального майна та інших активів, грошове вираження нематеріального майна, одержаних платником податку протягом податкового періоду з різних джерел як на території України, так і за її межами.

Література:

1. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 13-го англ. изд. — М.: ИНФРА-М, 1999. - XXXIV, 974с. - электронный ресурс. Режим доступа: https://vk.com/doc-58075228_217796962?dl=3f81848cb68b045947
2. Швабій К.І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки і практики [Текст] : [монографія] / К.І. Швабій. — Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. — 296 с.
3. Політична економія : навч. посіб. / Г.А. Оганян, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев та ін.; за заг. ред. Г.А. Оганяна. — К. : МАУП, 2003. — 520 с.
4. Политика доходов и заработной платы : учебник / под ред. П.В. Савченко, Ю.П. Кокина. — М. : Юристь, 2000. — 456 с.
5. В.М. Опарін Фінансова система України: теоретико- методологічні аспекти: монографія / В. М. Опарін. - К.: КНЕУ, 2005. - 239 с.
6. Панчишин С.М. Макроекономіка: навч. посіб. / С. Панчишин. - 2-ге вид. // - К.: Либідь, 2002. - 606с.
7. Новый економічний словник / За редакцією А. Н. Азріліяна. - М. : Інститут нової економіки, 2006. — 1088 с.
8. Райзберг Б. А., Лозівський Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Сучасний економічний словник. - 5-е изд., Перераб. і доп. - М. : Инфра-М, 2007. - 495 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за заг. ред. В.Т. Бусела. — К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. — 1736 с.
10. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч.-метод. посібник / за заг. ред. проф. Качана Є.П. — Тернопіль: ТДЕУ, 2006. — 373 с.
11. Курс социально-экономической статистики: учебник для вузов / под ред. М.Г. Назарова. — М.: Финстатинформ, ЮНИТИ-ДАНА, 2000. — 771с.
12. Политика доходов и заработной платы : учебник / под ред. П.В. Савченко, Ю.П. Кокина. — М. : Юристь, 2000. — 456 с.
13. Економічний тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки. — К. : КНТ, 2007. — 360 с.
14. Закон України від 22.05.03 №889-IV «Про податок з доходів фізичних осіб» Державна фіскальна служба України Офіційний портал - електронний ресурс. Режим доступа: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/arhiv-zakoniv-ukraini/zakoni-ukraini-za-2003-rik/print-42255.html>
15. Податковий кодекс України - Верховна Рада України. Редакція від 02.12.2010 № 2755-VI, - електронний ресурс. Режим доступа: http://kodeksy.com.ua/podatkovij_kodeks_ukraini/statja-14.htm
16. Закон України «Про внесення змін Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014р. № 71-VIII - електронний ресурс. Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/71-19>